

Cây Lan Đầu Tiên Của Một Dân Ty Nạn

Vào cuối mùa thu năm 1976, tôi nhận được một món quà vô giá từ một ông bạn Mỹ già, Bill Hotchkiss. Xin nói ngay rằng ông này không phải là văn sĩ Bill Hotchkiss (1936-2010) nổi danh về những chuyện người da đỏ như: *Ammahabas*, *Crown warriors*, *Spirit mountain* v.v... Bill Hotchkiss này chỉ là một ông luật sư già đã về hưu tại thành phố Peoria, Illinois, nơi chúng tôi đã chịu cái lạnh thấu xương của miền Bắc nước Mỹ tới 16 năm, cho đến khi về hưu vào năm 1992.

Tháng 7 năm 1975, sau khi đã sống ở Tustin, California, hơn một tháng, gia đình tôi di chuyển sang Detroit, Texas, cho gần người em ruột. Nhưng nơi đây không kiếm được việc làm và 9 tháng sau lại dọn đi Peoria cho gần người con gái đầu lòng. Khi ấy, thành phố này ở vào thời kỳ cực thịnh, được xếp vào hàng thứ 6 của Hoa Kỳ tính vào lợi tức đồng niên. (Xin xem bài [Tiếng Chim Sau Vườn.](#))

Tôi gặp ông Bill Hotchkiss trong bữa ăn do nhà thờ giới thiệu gia đình chúng tôi với một số hội viên có thiện cảm với người ty nạn. Ông ta hỏi tôi về những thú vui giải buồn (Hobbies), tôi nói là thích câu cá và làm vườn. Ông ta cho biết nhà có chiếc vườn rộng, bà vợ thích trồng hoa và cây cỏ, còn ông không muốn lấm tay chân và chỉ thích trồng lan mà thôi, nếu tôi có rảnh cuối tuần lên dọn vườn hộ và sẽ trả lương hậu hĩ. Chuyện gì chứ trồng cây và lan là sở thích của tôi, hơn nữa gia đình tôi cần thêm chút ít thu nhập.

Thế rồi từ đó vườn cây của ông và vườn rau của bà được dọn dẹp sạch sẽ, không còn cỏ mọc um tùm và rác rưởi ngổn ngang. Dần dần ông và tôi trở thành tương đắc khi chúng tôi nói chuyện về lan và về thể sự. Ông cho biết giòng họ ông của cũng từ Pháp di cư sang đây và người cha quá cố của ông dù đã ở đây đã 40-50 năm vẫn còn phát âm tiếng Anh giống như tôi, nghĩa là nói như tiếng Pháp không có lên xuống gì cả.

Ngay hôm đầu tiên, ông đã dẫn tôi vào tầng hầm (basement) nơi ông trồng lan. Đây là một khu khá rộng khoảng 15x 25 thước, chỉ có một chiếc lò sưởi và chiếc máy lọc nước ở góc phòng. Trên trần có gắn đèn ống để cung cấp ánh sáng cho lan. Chung quanh tường và trên các bàn rộng, chỗ nào cũng có lan mà toàn những thứ tôi chưa hề trông thấy dù rằng khi còn ở Saigon, thứ bầy chủ nhật nào cũng lên khu chợ chim, chợ chó ở đường Hàm Nghi mua vài ba cây mang về treo trên cành ổi, phía dưới là bể cá vàng, nhưng chỉ vài tháng là cây nào, cây ấy chết ngắc.

Trong số lan này, tôi đặc biệt chú ý tới một loài lan rất lạ. Đó là cây lan có những chiếc lá dày và cứng, lá tuy ngắn nhưng rất lớn với chiếc thân dài hình thoi, to hơn ngón chân cái. Chùm hoa mọc ra từ ngọn cao 15-20 phân, hoa 4-5 chiếc to bằng bàn tay, cánh hoa trắng muốt mà lại chun xếp thực là ngoạn mục, lưỡi hoa trong họng màu vàng, tỏa hương thơm ngát, ngọt ngào.

www.flickr.com

Tôi gần như bị hút hồn vào những bông hoa xa lạ và diệu kỳ đó. Thực ra vào khoảng năm 1962, khi đến thăm tướng Dương Văn Minh giữ lúc ông còn bị lưu vong tại Thái Lan với chức vụ đại sứ lưu động, tôi đã có dịp thăm vườn lan của ông do chính phủ Thái Lan tặng, cũng có nhiều giống lan này, nhưng khi đó tôi chỉ chú trọng tới những cây lan Á châu quen thuộc với tôi hơn.

Sau đó ông Bill Hotchkiss và tôi gần gũi với nhau nhiều hơn nên tôi học hỏi ở ông danh từ khoa học của cây lan và cách nuôi trồng những loài lan xa lạ này. Còn ông, ông thấu hiểu được tâm trạng của những người tỵ nạn bất đắc dĩ họ đã phải lìa bỏ quê hương, chứ không phải như cha của ông đã đến đây chỉ vì lý do kinh tế. Cũng nhờ ông mà tôi đã có thêm một thú vui bất tận, tạm quên đi những mệt mỏi về tinh thần, thể xác.

Tôi còn nhớ rõ, năm đó vợ chồng tôi được ông mời tới nhà chơi. Khi mời, ông nhân mạnh là đến dự buổi họp mặt với các bạn yêu lan của ông và chúng tôi không nên mang gì tới cả, nhưng vợ tôi cũng mang theo vài chục chiếc chảo giò vừa mới chiên xong còn nóng hổi chứ không chịu đến tay không. Bà vợ của ông, sau câu trách khéo lấy lệ vội vàng dẫn vào giới thiệu với mấy bà bạn.

Còn ông, khi khai mạc bữa tiệc đã giới thiệu chúng tôi với lý do tại sao chúng tôi phải rời bỏ quê hương và tặng tôi một chậu lan. Ông nói cây lan này là do Mr. Carl Hausermann chủ nhân vườn lan danh tiếng: *Orchids by Hausermann* ở gần Chicago đã tặng cho cha của ông. Cây lan có tên Cattleya Bob Betts có đặc điểm là hoa thơm ngát, rất mạnh khỏe và sinh sôi nảy nở mau lẹ cho nên ông muốn tặng cho tôi với lời chúc tụng cho con cháu chúng tôi sẽ mau chóng thành đạt trên đất nước Tự Do này.

Khoảng một nửa năm sau, khi công việc và nhà cửa cũng như đời sống đã ổn định, chúng tôi đến thăm vườn lan Hausermann ở Villa Park, một thành phố nhỏ cách Chicago khoảng 20 dặm về phía Tây. Vườn lan này có trên 20 chiếc nhà kính rộng khoảng 50 x 25 thước, trước đây chuyên trồng đậu Hòa lan, hoa hồng và hoa dành dành (Gardenia). Năm 1935, ông Edwin Hausermann bắt đầu chuyển sang trồng lan và đến năm 1970, vườn lan này chuyên về hoa lan, và sản xuất khoảng 400.000 chậu Cattleya mỗi năm.

Nói chuyện với nhân viên tiếp thị, mới được biết rằng cây C. Bob Betts lai giống giữa C. Bow Bells x C. *mossiae* var. *wagneri*) do Mc Dade cầu chúng vào năm 1950. Đứng trước hàng trăm chậu Cattleya đủ màu, đủ sắc, hương thơm ngào ngạt, chúng tôi không biết nên mua cây nào. Cuối cùng chọn mua một chậu Cattleya Irene Finney với giá tiền bằng một ngày lương và cũng là đề tài cho bức vẽ của tôi sau này.

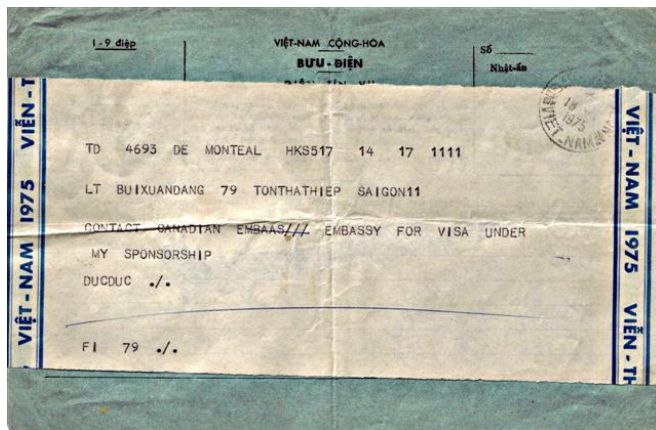

Cây C. Irene Finney hoa cũng thơm, nhưng không thơm ngát như cây C. Bob Betts và đúng như lời ông Bill Hotchkiss, cây này mọc rất mạnh, ra nhiều nhánh và chỉ trong một thời gian ngắn đã vượt ra ngoài thành chậu, nên tôi chia ra thành 2-3 chậu nhỏ.

Một chiều cuối Thu năm 1977, tôi nhận được điện thoại của chú em con cô con cậu nói rằng khoảng 1 giờ nữa vợ chồng chú sẽ đến thăm chúng tôi. Vào những năm đầu tiên của cuộc đời tỵ nạn ở nơi đất khách quê người mà anh em lại gặp nhau, thực là “Tha Hương Ngộ Cổ Tri” còn gì vui mừng hơn nữa, nhất là chú em này đã định cư ở Canada từ trước năm 1975.

Trước đây, chú được bộ Quốc gia giáo dục gửi sang Hoa Kỳ để hoàn tất học vị Tiến sĩ, khi miền Nam VN bị người bạn đồng minh bỏ rơi, chú bỏ Hoa Kỳ sang Canada sinh sống. Chú kém tôi 5-7 tuổi, gia đình phân chia 2 ngả Quốc Gia và Cộng Sản. Người anh cả theo kháng chiến, từ một y tá đã trở thành một bác sĩ. Người em út, chỉ huy một giang đoàn đã quả cảm hy sinh trong trận phục kích ác liệt trên giong sông Vàm Cỏ Đông.

Đây là lần anh em chúng tôi gặp nhau sau 7 năm cách biệt, chúng tôi cùng nhau chia sẻ những nỗi buồn vui, mất mát của quê hương, họ hàng. Tôi đưa cho chú xem bức điện tín chú gửi cho tôi đến tòa Đại sứ Canada để xin Visa do chú bảo lãnh vào giữa lúc Saigon ở vào tình trạng đen tối của những ngày cuối cùng mà tôi còn giữ tới ngày hôm nay. Bữa cơm hôm đó tuy chẳng có gì cao lương mỹ vị nhưng vợ chồng chú đã chiêu cố tận tình. Vợ chú là một giáo sư Nữ Công Gia Chánh đã khen nức nở về món rau củ cải muối chua ăn với thịt ba chỉ rang dẻo...

Đầu năm vừa qua, theo thông lệ tôi điện thoại hỏi thăm anh em họ hàng, chú em tôi nhắc đến cây lan C. Bob Betts tôi tặng chú năm xưa, vẫn còn tiếp tục nở những đóa hoa trắng tinh, thơm ngát. Khi biết cây lan của tôi đã chết mất xác từ lâu, chú ngỡ ý gửi lại cho tôi một chậu. Tôi cũng muốn lắm, nhưng nghĩ đến thủ tục quan thuế Hoa Kỳ quá rắc rối, nên đành từ chối.

Đầu giây bên kia, vợ chú tiếng vẫn còn lạnh lạnh không có một chút âm thanh khàn đục của một bà già gần 80 tuổi. Cô nhắc đến món ăn tầm thường, dân dã năm xưa, cô cho hay là cô đã nhiều lần muối dưa cải củ, nhưng vợ chồng cô không sao có thể tìm thấy cái hương vị của 40 năm qua...

Bolsa 4- 2016

Bùi Xuân Đáng